Forord

Sammendrag

Innholdsfortegnelse: Side

1. Bakgrunn for prosjektet/Målsetting 4
1.1 Presentasjon av problemstilling 4

2. Teori 5
2.1 Døve i Norge 5
2.2 Hva er tegnspråk? 6
2.3 Tolking og kommunikasjon 7

3. Prosjektgjennomføring/Metode 9
3.1 Prosjektplan 10
3.2 Aktivitetsplan 11
3.3 Om undersøkelsesgruppene 12
3.4 Innsamling og registrering av data 12
3.5 Den praktiske gjennomføringen 13
3.5.1 Gjennomføring i bedrift 1 13
3.5.2 Gjennomføring i bedrift 2 14
3.5.3 Spørreundersøkelse i alle tre bedrifter, hele målgruppa 16
3.6 Metodekritikk 16

4. Resultater og resultatvurdering 17
4.1 Resultater 17
4.2 Resultatvurdering 20

5. Oppsummering/Konklusjon/Videre planer 23
5.1 Oppsummering 23
5.2 Konklusjon 23
5.3 Videre planer 23

6. Referanser/Litteratur 25

7. Vedlegg 26

Vedlegg 1. Resultater av gjennomføringsdel 26

Vedlegg 2. Spørreundersøkelse til alle døve tolkebrukere i prosjektets målgruppe. 28

Vedlegg 3. Veileder 30

FORORD

Hensikten med dette prosjektet er å se på hva som skjer når et møte eller en forelesning blir tegnspråktolket. Hva sitter tolkebruker igjen med kontra en hørende som ikke bruker tolk? Det har vært mye fokus på tolkenes rolle, arbeidsforhold og forberedelser, mens det i liten grad har vært fokus på tolkebruker og deres mulighet for forberedelsestid før et tolket møte/ foredrag.
En tolkebruker må forholde seg til forskjellige tolker; med forskjellige måter å tolke på, forskjellige former for tegnspråk osv. Dette er realiteten i dag for tolkebrukerne.
I prosjektsøknaden står det at vi vil se på selve tolkesituasjonen. Kan noe gjøres på en annen måte? Vi vil løfte fokuset til om det kan være rom for forberedelsestid, også for døve tolkebrukere, kanskje også på tilretteleggingen fra arrangørene av møter/forelesninger sin side.
Prosjektet har vært gjennomført av Signo Rycon AS med støtte fra ExtraStiftelsen, Helse og rehabilitering. Signo Rycon AS er en attføringsbedrift under Stiftelsen Signo. Bedriften har ulike arbeidsmarkedstiltak i regi av NAV for målgruppen døve, tunghørte og døvblinde. Prosjektet har foregått i tre virksomheter, Signo Rycon AS, Signo Conrad Svendsens Senter, og Oslo Voksenopplæring Skullerud, avdeling for hørselshemmede (OVS). Den praktiske gjennomføringen skjedde i to av bedriftene, tre tolkede forelesninger og fire tolkede møter. I tillegg har vi kjørt en spørreundersøkelse for hele målgruppa i prosjektet, altså i alle tre bedriftene. Totalt 41 personer.

Vi takker Styringsgruppa ved leder Hilde Astrup, Signo Rycon AS, Thomas Blix, Representant NDF, Svein Garden, Daglig Leder Signo Rycon AS, Trine Ytre – Arne, Signo Rycon AS, Marianne Lindheim, Signo Rycon AS, og vi takker vår veileder/coach, Lill Birkelund, Signo Rycon AS.

Vi vil også takke Prosjektgruppa: Knut – Bjarne Kjøde, Signo Rycon AS, Gianni Zullo, Signo Rycon AS, Liv Solbø Nesse, Signo Rycon AS og Therese Strømberg, Signo Rycon AS.

I tillegg vi vi takke Referansegruppa: Thorhild Løkkeberg Pedersen, Oslo Voksenopplæring Skullerud, Tine Brage Hynne, Stiftelsen Signo, Beata Slowikowska, Signo Conrad Svendsens Senter og Sonja Navelsaker på Tolketjenesten, NAV Hjelpemiddelsentral Oslo og Akershus, for samarbeidet og for det de har bidratt med for å få gjennomført dette prosjektet. Takk også til de tre bedriftene som har deltatt i den praktiske gjennomføringen. Vi takker også alle gode kollegaer på Signo Rycon for velvilje og fleksibilitet i prosjektperioden slik at vi kom i mål.

Åse Storvik og Steinar Tømmerås
Prosjektledere, Signo Rycon AS

SAMMENDRAG

Hvilket utbytte har en tolkebruker kontra en som ikke bruker tolk etter en forelesning? Det var utgangspunktet for vår undersøkelse i prosjektet "Hviskeleken".

Døve må forholde seg til tolk i mange situasjoner, samtaler med hørende personer, på arbeidsplassen, offentlige kontorer og lignende. Hvordan blir meningen forstått når den formidles via tolk og hvordan blir innholdet i et tolket foredrag oppfattet?

En målsetting i prosjektet var å finne ut om det faktisk foreligger en forskjell.

Signo Rycon AS, som er en attføringsbedrift i Stiftelsen Signo, har ledet prosjektet.

Målgruppa for prosjektet har vært døve tolkebruker på Signo Rycon AS, Conrad Svendsens Senter og Oslo Voksenopplæring Skullerud. På Signo Rycon AS har vi en tolkeavdeling som har vært involvert i dette prosjektet. De har en avtale om arbeidslivstolking med de tre bedriftene.

Vi gjorde undersøkelser i to av bedriftene der vi fulgte tre tolkede forelesninger og fire tolkede møter med påfølgende spørsmål til deltakerne fra innhold i møter/forelesninger. Deltakerne besto av en gruppe hørende og en gruppe døve. Årsakene til de resultatene vi fant har vi ikke gått inn på, det har vi ikke grunnlag for. Vi har kun funnet ut at det faktisk er en forskjell i hva en døv tolkebruker og en hørende sitter igjen med etter en tolket forelesning/møte i vår undersøkelse. Vi kan heller ikke si noe om at dette resultatet er representativt for andre tilsvarende arbeidsplasser. Det vi kan si noe om er resultatene av en spørreundersøkelse om tilrettelegging ved arrangering av forelesninger/møter. Vi foretok denne undersøkelsen i hele målgruppa for prosjektet. Der kan vi lese hva tolkbrukerne mener er viktige momenter for at utbyttet for dem skal bli så bra som mulig.

Spørsmålene er laget ut ifra de erfaringer vi har på praktisk tilrettelegging i forhold til arrangering av forelesninger/møter. Vi ville vite noe om hva som var viktig for tolkebrukerne sett fra deres ståsted.

Målsetting nummer to var å lage en veileder i form av en brosjyre som omhandler tilrettelegging ved arrangering av møter/forelesninger. Veilederen er laget på bakgrunn av de tilbakemeldingene vi fikk på den spørreundersøkelsen. Denne veilederen blir oversatt til tegnspråk og filmet. Den vil bli lagt ut som link på Signo Rycon AS sin hjemmeside. Vi håper at også flere enn de involverte i prosjektet kan få nytte av denne.

1. BAKGRUNN FOR PROSJEKTET/MÅLSETTING

Døve må forholde seg til tolk i mange situasjoner, samtaler med hørende personer, på arbeidsplassen, offentlige kontorer og lignende. Hvordan blir meningen forstått når den formidles via tolk? Hvordan blir meningen, innholdet i et tolket foredrag oppfattet? Har en døv person (tolkebruker) samme utbytte og forståelse av en forelesning som en som ikke bruker tolk?

"Til nå har det kun vært fokus på tolkenes rolle, tolkenes arbeidsforhold, krav til forberedelser og lignende. Det har vært lite fokus på hva tolkebrukeren får igjen. Hvilket utbytte har tolkebrukeren kontra en som ikke bruker tolk etter en forelesning. Tolkebrukeren bruker mer energi for å oppfatte innholdet via tolk enn andre som ikke bruker tolk. Hvordan oppleves det når man må venne seg til tre forskjellige tolker som alle har forskjellige måter å tolke på. Tolkene kan også benytte forskjellige dialektiske uttrykk, forskjellige former for tegnspråk. Noen tolker legger seg tett opptil det norske språket, andre legger seg på rent tegnspråk. Det tolkes på ulik måte til en person som er født døv (førspråklig døv)og til en som mister hørselen senere i livet (døvblitt). Er utbyttet det samme? "(utdrag fra prosjektsøknad). Undersøkelsene vi vil gjøre er å se om det faktisk er forskjell i hva en døv tolkebruker sitter igjen med kontra en hørende deltaker som deltar på samme møte/forelesning.

1.1 Presentasjon av problemstillingen

Hvordan kan gode forberedelser til et foredrag eller et møte sikre et godt utbytte for døve tolkebrukere?

Hvorfor denne problemstillingen? Vi mener at resultatet av et slikt prosjekt vil kunne ha betydning for hvordan vi planlegger møter/forelesninger i fremtiden og hva som skal til av forberedelser for å sikre et godt utbytte for den enkelte tolkebruker.

Tolkebrukere - som kan være både døve, døvblinde og tunghørte - gis rett til tolking etter tre lover; folketrygdloven, opplæringsloven og domstolloven.

Folketrygdloven gir rett til tolking for å fungere i dagligliv, i utdanning og arbeid. Prosjektet er i denne sammenheng knyttet opp til arbeidslivstolking.

Tolkens arbeidssituasjon har lenge hatt fokus. Vi ønsker nå å fokusere på tolkebrukerens rett til informasjon og kvaliteten på denne. Med dette prosjektet ønsker vi å løfte fokuset fra tolken og over til tolkebruker.

Vår første målsetting går ut på å sjekke om det faktisk er forskjell på hva en døv tolkebruker og en hørende sitter igjen med etter et tolket møte/ foredrag.
Hvis undersøkelsene i prosjektet viser at det er en forskjell, er det da noe vi kan gjøre i forkant for å forbedre dette? Kan den enkelte døve deltaker gjøre noe i forkant av et møte/forelesning når det gjelder forberedelser? Kan vi lede møtene på en annen måte? Kan vi informere forelesere, som ikke har kjennskap til døve, bedre i forkant slik at tilretteleggingen blir optimal?
Prosjektet er i første omgang ment som en bevisstgjøring overfor prosjektets tre medvirkende bedrifter rundt tema tilrettelegging.

2. TEORI

2.1 Døve i Norge

I dag blir termen hørselshemmet brukt som en felles betegnelse for døve og tunghørte ut i fra følgende definisjon:
Hørselshemmet – hørselshemning er en felles betegnelse som dekker alle grader og arter av hørselstap. Innenfor gruppen hørselshemmet skiller en mellom to hovedgrupper: Døve og tunghørte, og en snakker om døvhet og tunghørthet (Olsholt/Falkenberg 1988, s. 40).
Den mest benyttede definisjonen på døvhet er; en fysiologisk tilstand der individet ikke er i stand til å oppfatte lyder. At mange døve ser på seg selv som språklig/kulturelle individ er fordi gruppen bruker tegnspråk. Det vil si at de kommuniserer gjennom synet, helt uavhengig av lyd. Tegnspråket fungerer på samme måte som når hørende kommuniserer på talespråk gjennom lyd. Norges Døveforbund sier på sin hjemmeside at det bor ca. 5000 døve i Norge. Hver og en av disse er selvsagt like forskjellige som det hørende mennesker er. "Det som binder gruppen sammen er norsk tegnspråk" (www.deafnet.no).
Døvesamfunnet og døvekulturen er vokst frem i løpet av 200 år. Verdens første døveskole ble opprettet i Paris 1770 av pater Charles-Michel de L'Epée. Han brukte tegnspråk som undervisnings- og kommunikasjonsmetode. L'Epée så det som sin livsoppgave å gi døve bedre livsvilkår. Da Norges første døveskole ble opprettet i Trondheim 1825 ble det også undervist etter den franske metoden, preget av L'Epées ideer, og håndalfabet, skriftspråk og tegn ble brukt (Olsholt/Falkenberg 1988, s 19-21).

Fremveksten av døveskoler og bedre vilkår for døve gjorde at døve etter hvert søkte sammen og dannet foreninger, menigheter o.a. hvor de kunne ha sosialt fellesskap på tegnspråk, dyrke sine interesser og kjempe for sine rettigheter og plass i storsamfunnet. "Norge fikk sin første døveforening i daværende Kristiania 1878. To år etter ble Bergen Døveforening stiftet. Først i 1918 fikk man en landsomfattende døveorganisasjon " (Olsholt/Falkenberg 1988, s 15-16). I dag har Norges Døveforbund 24 lokallag og 5 foreldreforeninger.

2.2 Hva er norsk tegnspråk?

«Norsk tegnspråk er et genuint norsk språk som brukes av flere tusen døve og hørende som et førstespråk. Norsk tegnspråk blir ofte omtalt forenklet som "tegnspråk" og har sin egen grammatikk og sine egne uttrykksmåter som skiller seg fra norsk. Språket er gestuelt-visuelt, dvs. at tegnspråklige uttrykk er basert på bruk av hender, ansiktsuttrykk og kroppsholdning og blir oppfattet gjennom synet. Som alle språk gjenspeiler også norsk tegnspråk kulturen, identiteten og historien til sine brukere.» (Malmquist, Ann Kristin og Mosand, Nora Edwardsen (1996)

Historie

Norsk tegnspråk oppstod opprinnelig døve seg imellom og fikk da spesielt viktige utviklingsimpulser på de forskjellige døveskolene rundt omkring i landet. Dessverre finnes det ikke mange kilder fra tiden norsk tegnspråk etablerte seg i landet, men senest fra og med stiftelsen av den første døveskolen i Norge, det såkalte "Døvstummeinstituttet i Trondhjem" i 1825, sies det at norsk tegnspråk har eksistert i en eller annen form. Norsk tegnspråk har utviklet seg blant norske døve, og brukergruppen har tradisjonelt blitt omtalt som «døvemiljøet». Døvemiljøet er ikke bare en betegnelse på alle som er døve, men kan også innbefatte hørende familiemedlemmer etc. som er en del av miljøet. Når man skal snakke om brukere av tegnspråk uavhengig av hørselsstatus (det finnes hørende som er tegnspråklige) kan man bruke begrepet "tegnspråklige". Det er ca. Dette ble en fast ordning fra 2001. 5000 døve i Norge i dag og man regner med at det er så mange som 20 000 som bruker tegnspråk til daglig.

2.3 Tolking og kommunikasjon

Dersom vi går tilbake i tid og ser på døves historie var det å tolke noe som familiemedlemmer, lærere på døveskolen eller døvepresten frivillig påtok seg. De så gjerne på seg selv som døves ”hjelpere” ut fra vurderingen i forhold til hva som var det mest ønskelige resultat i møter mellom hørende og døve. Hvis det var et spørsmål den døve ikke kunne svare på, men “hjelperen” hadde en tanke, formidlet hun/han gjerne dette.
På slutten av 1970-tallet og utover 1980-tallet ble det utarbeidet yrkesetiske retningslinjer for tolker og i tillegg til at de fikk utdanning, lønn og etablering av organisasjoner. Til sammen gjorde dette at tolkeprofesjonen festet grepet om sin egen profesjonalitet (Kermit 2001).
“Tolking generelt kan beskrives som oversettelse mellom språk” (Stadshaug og Foote, 2010, s. 29). I denne sammenhengen vil det si oversettelse mellom norsk talespråk og tegnspråk. Tolken oversetter fra talespråk til tegnspråk, altså tegntolking. Og motsatt vei fra tegnspråk til norsk tale, som kalles stemmetolking. I tolking mellom andre språk vil tolken gjengi det som blir sagt i korte intervaller, men i denne formen kan tolken oversette samtidig. Dette kalles simultantolking (Stadshaug og Foote, 2010). Selv om tolken oversetter simultant, vil det alltid bli en forsinkelse i oversettelsen, også kalt tidsforskyvning. Dette kan påvirke respons fra andre, turtakingen og rytmen i samtalen. (Berge og Karlsdottir, 2003)

Tolkerollen.
Fra tolkeyrkets begynnelse var man opptatt av at tolken utelukkende skulle være et teknisk hjelpemiddel. Det var et fokus på å gå helt bort fra “før-profesjons” holdninger om “hjelpere”, og det er da naturlig at man kanskje tar et steg i helt motsatt retning. Tatt i betraktning at tolker ikke er maskiner men levende mennesker, fysisk til stede i situasjonen, er man i dag opptatt av at tolken skal være en nøytral videreformidler av budskapet. Hun/han skal i minst mulig grad påvirke situasjonen ved sitt nærvær og skal opptre nøytralt og upartisk. Nå er det en kjensgjerning at så lenge tolken er til stede i rommet så vil hun/han uansett påvirke situasjonen ved sitt blotte nærvær uansett hvor mye vedkommende tilstreber å være nøytral. Dette fordi en alltid oversetter med sine egne opplevelser og livserfaring som referanser. Men en tolk skal aldri bevisst oversette på en slik måte at han/hun får flettet inn egne meninger i oversettelsen (Kermit, 2005).

Tolk på arbeidsplass.

I 2000 fikk Signo Rycon AS og Designtrykkeriet i Bergen et tilbud om å starte forsøksordningen, Tolk på arbeidsplass, og Rikstrygdeverket var ansvarlige for prosjektet. Dette ble en fast ordning fra 2001. Arbeidsplassene som ansetter tolker får lønnsrefusjon fra NAV. Tolkene dekker behovet for arbeidslivstolking på egen arbeidsplass og andre nærliggende virksomheter som vi har gjort avtale med. Tolkene er ansatt på én arbeidsplass og kollegaer med mange av dem det tolkes for i den bedriften, mens de på de andre bedriftene ikke har de samme tette relasjonene. De vil likevel få kjennskap til ansatte og organisasjonene ved å være tilstede forholdsvis ofte, også der.(Stadshaug og Foote, 2010) Ved tolking på tospråklige arbeidsplasser vil tolkens oppgave være å tilpasse seg brukernes behov. Det kan være samtaler mellom kollegaer som har et godt tegnspråklig fundament, men trenger hjelp til deler av avlesningen av den døve kollegaen. I andre tilfeller kan det være møter mellom hørende og døve deltakere der grunnleggende tegn mangler, og tolk trengs for å få frem den korrekte meningen. Dette varierer fra situasjon til situasjon. Tolken må tilpasse tolkemetode etter behov og bestilling(Stadshaug og Foote, 2010). For å ha en god mulighet til å gjøre best mulig tolkejobb i møter er det avgjørende at tolken skaffer seg nødvendige forkunnskaper. Hun må vite hvem det skal tolkes for, hvilke språkkoder som skal benyttes og hva målet med møtet er. Det gjennomføres gjerne en forsamtale mellom tolk og tolkebruker i forkant av oppdraget. De kan da snakke litt sammen og bli bedre kjent, avtale tolkebehov, metode og målet med møtet, som igjen kan resultere i en bedre flyt og trygghet i situasjonen (Jareg og Pettersen, 2006).

Relasjonskompetanse og handlingskompetanse.

Tolkeyrket består generelt av å tilpasse seg situasjoner, mennesker og språklige forskjelligheter. Derfor er handlingskompetanse og relasjonskompetansen en vesentlig del av tolkeyrket. Relasjonskompetansen refererer til en persons ferdighet med hensyn til å omgås andre mennesker (regjeringen.no). Det innebærer å ha en forståelse for de mennesker man samarbeider med, vise empati og å kommunisere på en hensiktsmessig måte i forhold til det overordnede målet. Det gjelder å være personlig uten å være privat. Ved å opptre på denne måten kan man være med på å skape en trygghet mellom tolk og

tolkebruker, som igjen kan gi en bedre flyt og samhandling mellom alle parter i interaksjonen (Røkenes og Hanssen, 2002).
Handlingskompetanse går ut på instrumentelle ferdigheter og yrkesetiske holdninger og handlinger. "Det handler om kunnskap og ferdigheter som setter deg i stand til å gjøre noe med eller for den andre" (Røkenes og Hanssen 2002, s:8). Det handler om å kunne de yrkesetiske retningslinjene og å opptre profesjonelt (Røkenes og Hanssen, 2002). I tolkeyrket kan det for eksempel være å holde taushetsplikten, være nøytral i situasjonen og å forberede seg til oppdrag (tolkeforbundet.no).

Kommunikasjon.
Ordet kommunikasjon kommer fra det latinske ordet "communicare", og det betyr "å gjøre felles". Vi har alle en medfødt grunnleggende kommunikasjonskompetanse som utvikler seg i samhandling med andre mennesker. Vi kan si at når vi kommuniserer, så skaper, utveksler og avdekker vi mening.
Taleren har en individuell kommunikativ intensjon med sitt utsagn og mottaker søker denne intensjonen, men har også sin individuelle forståelse av ytringen. Med samarbeid vil de skape felles mening som er noe annet enn hver enkelt av deres individuelle forståelse. Det må heller sees på som et produkt av samarbeidet. Både taleren og mottakeren sitter med egne erfaringer, bakgrunnskunnskaper og holdninger som påvirker hvordan vi oppfatter budskapet. En oppfatter og tolker innholdet ut ifra seg selv. Derfor er det viktig at det er et samarbeid rundt målet – å få en felles oppfatning. Hvis formidleren føler at formuleringen var dårlig kan en stille kontrollspørsmål som: "skjønner du hva jeg mener?". Mottaker vil så ha en reaksjon på utsagnet og taleren kan vurdere om forståelsen er den samme. De har da oppnådd en felles forståelse og et grunnlag for videre samtale (Svennevig, Jan (2009).).
I en tolkesituasjon er mottaker ikke alltid i posisjon til å kunne stille disse kontrollspørsmålene.

3. PROSJEKTGJENNOMFØRING/METODE

Vi vil i dette kapittelet beskrive hvordan gjennomføringen har foregått, med aktivitetsplan som utgangspunkt. Vi sier videre noe om målgruppa for prosjektet og om innsamling av data før vi kommer til beskrivelsen av den faktiske gjennomføringen. Gjennom beskrivelsen vises

også hvilke metoder som er brukt for innsamling av data for å komme fram til det resultatet som vi legger fram.
Vi vil også si noe om oppstarten på prosjektet som ble mye forsinket og om tidsaspektet vi da måtte forholde oss til. Målsettingen og målgruppa i opprinnelig prosjektbeskrivelse er de samme, men aktivitetsplanen er noe endret(pkt. 3.5).
Kun to av tre bedrifter var deltakere i den praktiske gjennomføringen, men alle tre var med i spørreundersøkelsen, som gikk på tilrettelegging av møter/forelesninger som ble sendt ut i etterkant av den praktiske gjennomføringsdelen. Årsaken til at den tredje bedriften ikke deltok i den praktiske delen av prosjektet var at de responderte for sent og vi måtte sette i gang med gjennomføringen.

3.1 Prosjektplan

Signo Rycon AS fikk prosjektmidler for oppstart januar i 2012. Av flere årsaker ble det ikke oppstart som planlagt og ansvarsforankringen var ikke klart før mai/juni 2012. På grunn av senere oppstart ble det satt inn to prosjektledere for å få gjennomført prosjektet innen fristen. Det korte tidsaspektet fikk likevel en innvirkning på gjennomføringen da det alltid i en gjennomføringsfase vil bli noen forskyvninger og utsettelser av avtaler, og ting tar lengre tid enn planlagt. Den opprinnelige aktivitetsplan fra søknaden har blitt noe endret, og godkjent av styringsgruppa. Den nye planen som ble satt ved oppstart har vi fått gjennomført med noen små endringer.
Vi håper likevel, med disse endringene og utsatte oppstart, at det vi har kommet fram til i prosjektet vil kunne være et utgangspunkt for bevissthet rundt temaet tilrettelegging og forberedelser som vi har satt fokuset på her, og at forslagene for tilrettelegging som vi presenterer i veilederen kan komme noen til nytte.
Parallelt med vårt prosjekt har det også foregått et annet prosjekt som heter “Tobru”. I en artikkel i Døves Tidsskrift (nr. 4 2012) sier prosjektleder at målet er å gi tolkebrukere større innsikt i hele tolkeprosessen og derigjennom bevisstgjøre og øke døve og tunghørtes kunnskap til å bli bedre tolkebrukere.
Det er en av grunnene til at vi i dette prosjektet har konsentrert oss om tilretteleggingsdelen og ikke hatt fokus på samarbeidet mellom tolk og tolkebruker.

3.2 Aktivitetsplan.

- **Opplegg 1:** Vi ser for oss en rekke på fire foredrag med to grupper deltagere. Tolkebrukerne får manus, evt. linker til tema, på forhånd og får forberede seg til to foredrag. De neste to foredragene får de ikke mulighet til disse forberedelsene. Den andre gruppen er hørende deltakere, og de får forberede seg som de ellers ville ha gjort. De får ikke mulighet til å se tolken under foredraget.
- Grunnen til at vi har valgt å bruke forskjellige grupper, tolkebruker som får forberede seg, IKKE forberede seg og hørende uten spesielle forberedelser er for i ettertid kunne se om tid til forberedelse har noe effekt for tolkebrukerne.
- Gruppene får i etterkant spørsmål om innhold laget ut fra manus fra foreleser.
- I tillegg har vi med observatører som observerer deltakerne under foredraget; hvor er fokuset under foredraget, f. eks. blikk, prat med en annen, sende SMS, gjør notater osv.
- I etterkant av opplegg 1 blir det sendt ut evalueringsskjema til deltagerne som går på de fysiske rammer og tilrettelegging av forelesningen.

- **Opplegg 2:** Det gjøres lydopptak av fire ulike møter med døve og hørende deltakere. Tolkebrukerne får mulighet til å forberede seg til to møter. Dette skjer ved nøye gjennomgang av saksliste med møteleder i forkant av møtet. De neste to møtene får de ikke mulighet til forberedelser. Siste gruppen er hørende deltakere, og de får forberede seg som de ellers ville ha gjort. Tolkebrukerne får da to møter med og to møter uten forberedelse.
- Deretter stilles det kontrollspørsmål ut i fra opptaksmatriellet.
- I tillegg har vi med observatør som observerer deltakerne under møtet. Hvor er fokuset under møtet, f.eks. blikk, prat med en annen, sende SMS, gjør notat osv.
- I etterkant av opplegg 2 blir det sendt ut evalueringsskjema til deltagerne som går på de fysiske rammer og tilrettelegging av møtene.

3.3 Om undersøkelsesgruppene

Når det gjelder undersøkelsesgruppen i opplegg 1 i aktivitetsplanen (se over)var dette deltagere som er ansatt i bedrift 1. Denne gruppen ble med i opplegg 1 i aktivitetsplanen som gikk ut på å delta på fire tolkede forelesninger i forbindelse med egen jobb. De ble delt inn to grupper, der den ene gruppen som er døve, tolkebrukere, som får se foreleser og tolk. Den andre gruppen er hørende, disse fikk se og høre foreleser, men ikke tilgang til å se tolken, da disse deltakerne er tegnspråkbrukere og kunne derfor nyte godt av å kunne se på tolken i tillegg til foreleser

Undersøkelsesgruppen i opplegg 2 (se over) er deltagere i bedrift 2. De ble med i opplegg 2 som gikk ut på å delta i 4 møter i bedriften; to avdelingsmøter, et samarbeidsmøte, som to avdelinger har månedlig, og til slutt personalmøte for hele bedriften.

Begge bedriftene har både døve og hørende ansatte. På bedrift 1 var det bestilt tolk på vanlig måte til gjennomføringen, der foreleser ikke brukte tegnspråk selv, slik at det var en reel gjennomføring av tegnsspråktolkede forelesninger.

Bedrift 2 bruker vanligvis ikke tolk på interne møter. Vi måtte derfor arrangere tolkede møter, altså hørende brukte ikke tegnspråk selv, men ble tegnspråktolket. Døve deltakere brukte tegnspråk og ble stemmetolket.

3.4 Innsamling og registrering av data.

Data ble samlet inn i form av en anonym spørreundersøkelse i TQM, som er vårt dokumentstyringsprogram. Undesøkelsen besto av konkrete spørsmål, ut ifra innhold i foredrag eller møte, og ble sendt deltakerne rett i etterkant av hvert foredrag eller hvert arrangerte møte, og gitt kort frist for tilbakemelding.

Svarene ble registrert i Excel-ark prosentvis i forhold til hvor mange som svarte. Der det var fire deltakere i gruppa, satte vi en nedre grense på 3 svar for å kunne hente ut svarene. Vi har alltid fått inn svar nok til å få ut resultat. Spørsmålene har vært av en slik karakter at svarene enten var riktig eller gale. De endelige resultatene ble så lagt inn i søylediagram, for å visualisere resultatene prosentvis. Det er disse resultatene som blir brukt i prosjektets rapport. Dermed kommer ikke innhold i møter og foredrag fram, men bare prosentvis resultat på undersøkelsene i gruppene.

3.5 Den praktiske gjennomføringen

3.5.1 Gjennomføring i bedrift 1.

Som beskrevet i aktivitetsplanens opplegg 1 (pkt. 3.1) skulle den praktiske gjennomføringen gjøres på fire tolkede foredrag i en bedrift. Dette ble endret til tre tolkede foredrag. Grunnen til det var at prosjektet kom sent i gang (pkt. 5.1) og at den bedriften ikke hadde flere foredrag i den perioden vi hadde til rådighet for gjennomføring. Det ble da også sendt ut materiale til forberedelse til kun den ene forelesningen, slik at første og siste forelesningen ble det ikke sendt ut noe.

Første tolkede forelesning, onsdag 24. oktober.

Tema og foredragsholder for det første tolkede foredraget ble endret få dager før vi skulle starte prosjektgjennomføringen.

Det ble i tillegg til utskiftning av foredragsholder også bytte av planlagte deltagere. Vi gjennomførte dette foredraget med fire hørende og fire døve deltager, i utgangspunktet var det planlagt fem fra hver gruppe.

Det var meningen at foredraget skulle holdes i et auditorium. Vi hadde i forkant tatt mål av bordene i auditoriet og spesial - laget skjermer for at hørendegruppen ikke skulle kunne se og støtte seg på tolken under foredraget. Men foredraget ble flyttet fra auditoriet til personalrommet. Vi fikk plassert hørendegruppen bak skjermene som ble provisorisk montert på et trillebord. På grunn av plassmangel havnet observatørene veldig tett på deltagerne og dette kan ha påvirket deltagergruppene.

På dette første foredraget brukte vi fire observatører, to som observerte hørendegruppen og to som observerte døvegruppen. Sett i ettertid ble det for mye folk inne på dette forholdsvis lille rommet og deltagerne følte seg nok mer overvåket en observert.

Vi har kjøpt inn lydopptaker som vi skal bruke i opplegg 2 (pkt. 3.1) i prosjektet, der vi skal lyd-logge møter mellom hørende og døve for å kunne stille kontrollspørsmål fra møtene. For på forhånd å få litt kjennskap til dette utstyret og for å lære å bruke dette på best mulig måte ble dette foredraget lyd-logget. Denne lydfilen skulle kun brukes til å sjekke om kvalitet på utstyret er bra nok til vårt bruk og lydfilen skal deretter slettes.

Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på tilsendt materiell fra foredragsholder. Materiellet vi fikk tilsendt var stikkord fra foredraget, derfor brukte vi lydloggen til å sikre spørsmålstillingen og derigjennom kunne vi kontrollere at vi hadde de riktige svarene. Dette blir viktig når vi mottar svar fra deltagerne for å få et mest mulig korrekt resultat.

Lydloggen ble slettet etter endt gjennomføring.

Andre tolkede forelesning, onsdag 30. oktober.

Andre foredraget vi deltok på ble holdt i auditoriet i bedrift 1, med en varighet på 45 min og var en del av et heldagsprogram i bedriften. Resten av programmet ble avholdt med foredragsholdere som brukte tegnspråk og var derfor ikke relevant for oss å delta på.

Vi skjermet hørendegruppen, som beskrevet i aktivitetsplanen, slik at de ikke fikk se tolken. De døve deltakerne satt sammen med andre døve deltagere på foredraget.

I forkant av dette foredraget fikk døvegruppen tilsendt kopi av Power Point som foredragsholder skulle bruke under foredraget. Dette for å kunne få muligheten til å forberede seg til foredraget, som beskrevet i aktivitetsplanen. (pkt. 3.1)

Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på tilsendt materiell fra foredragsholder.

Tredje tolkede forelesning, onsdag 14.november.

I dette tredje og siste foredraget gjennomførte vi «Hviskeleken» i forbindelse med et innlegg/ foredrag på en halvdags workshop. Foredraget var på en klokketime og foregikk som planlagt i auditoriet i bedrift 1.

I siste øyeblikk ble det noe omrokkering i deltagergruppen da en av deltagerne ble syk og ikke kunne delta. Vi måtte da trekke ut en fra den andre gruppen også, så da var det fire deltagere per gruppe som gjennomførte denne delen av prosjektet.

Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på tilsendt materiell fra foredragsholder.

3.5.1 Gjennomføring i bedrift 2

Som beskrevet i aktivitetsplanens opplegg 2 (pkt. 3.1) skulle den praktiske gjennomføringen gjøres på fire tolkede møter. På grunn av fravær av deltakere ble noen av avtalene forskjøvet i tid og planen med forberedelser i forkant av to av møtene ble ikke fulgt opp. Vi vil likevel kunne si noe om forberedelser på to avdelingsmøter der avdelingen har tett oppfølging av saker fra møte til møte med klar ansvarsfordeling slik at vi kan si at på det ene møtet forbereder man neste, sak for sak. Det er kun evt. nye saker som man ikke er forberedt på.

Observatørene er i denne gjennomføringen også delvis deltakere, men i liten grad, bare hvis de skal svare på spørsmål i konkrete saker.

Bedriften bruker vanligvis ikke tolk på disse møtene, så all gjennomføring hos oss er tilrettelagt med tolk kun for prosjektets del.

Alle hørende deltagere på møtet prater uten å bruke tegn og tolken oversetter alt til tegnspråk for de døve deltagerne. Døve deltakere blir stemmetolket for de hørende deltakerne.

Første tolkede møte, 6. november 2012.

Møtet er et avdelingsmøte som foregår ukentlig der saker gjennomgås i fellesskap på vår avdelings område på intranett. Sakene ansvarsfordeles underveis og det skrives direkte inn slik at alle får samme informasjon og hva som skal utføres av den enkelte til neste møte.

For å forsikre oss om at vi stiller spørsmål ut i fra det som virkelig blir sagt på møtet blir det gjort lydopptak.

Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på lydopptak fra møtet og sendte til deltakerne med en dags frist.

Andre tolkede møte, 15. november 2012.

Møtet var et samarbeidsmøte mellom to avdelinger som har felles ansvar for en del av deltakerne i bedriftens tiltak. Det ble gjennomført på vanlig måte og deltagerne virket ikke preget av at vi lydlogget møtet.

Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på lydopptak fra møtet og sendte til deltakerne med en dags frist.

Tredje tolkede møte, 27. november 2012.

Dette var et avdelingsmøte i samme avdeling som i første tolkede møte. Møtet ble avholdt på vanlig måte, alle fulgte nøye med og noen noterte underveis.

Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på lydopptak fra møtet og sendte til deltakerne med en dags frist.

Fjerde tolkede møte, 6. desember 2012.

Dette er et personalmøte og mange av bedriftens ansatte til stede. Stemningen er naturlig og prosjektet tar liten plass i selve møtet. Det er kun en kort orientering i og med at vi som tidligere sagt vanligvis bruker tegnspråk på alle møter, uten tolk, men denne gangen er møtet tolket.

Møtets varighet er på 1,5 timer med en liten pause på midten. Etter gjennomføringen laget vi spørreundersøkelsen basert på lydopptak fra møtet og sendte til deltakerne med en dags frist.

Alle Lydlogger i forbindelse med prosjekt “Hviskeleken” blir slettet etter prosjektets slutt.

3.5.3 Spørreundersøkelse i alle tre bedrifter, hele målgruppa.

I etterkant av den praktiske gjennomføringen sendte vi ut en spørreundersøkelse til alle døve tolkebrukere i målgruppa, 41 personer. Spørsmålene er laget ut ifra de erfaringer vi har på praktisk tilrettelegging i forhold til arrangering av forelesninger/møter. Vi ville vite noe om hva som var viktig for tolkebrukerne sett fra deres ståsted. Vi brukte matrisespørsmålene der deltakerne kunne gradere våre oppsatte punkter ut ifra viktighetsgrad etter deres mening og erfaring. Spørrerunden ble først sendt ut med svarfrist på ca. en uke, med en påfølgende purring, som ga noen flere svar. Totalt ble svarprosenten lav. Spørsmålene og resultatene vi fikk inn, har vi så lagt inn i diagrammer og presentert i rapporten. Disse vil vi legge til grunn for en veileder vi lager, som er en av målsettingene i prosjektet.

3.6 Metodekritikk

Vi har i pkt.3.1 – 3.4 presentert hvordan innsamling av data og den praktiske gjennomføringen har foregått. Dette er grunnlaget for de resultatene som vi presentere i denne rapporten. Vi har ikke presentert spørsmålene som deltakerne har fått i den forbindelse. Det kan se ut som for få deltakere for å få et sikkert resultat, men det innbefatter de fleste ansatte i de bedriftene som har deltatt i gjennomføringen.

Noe uforutsett har skjedd underveis, derfor er det ikke alltid samme deltakere og antall deltakere som var ment i utgangspunktet, men i hovedsak er det det.

Tolkene har heller ikke vært de samme på hele gjennomføringen. Det ble umulig å få til på det korte tidsaspektet vi fikk, i og med at prosjektet kom sent i gang.

Vi sendte også ut en spørreundersøkelse (se vedlegg 1) til alle døve tolkebrukere, i de to bedrifter som deltok i gjennomføringsdelen, og også til de som er ansatt i en tredje bedrift. Denne undersøkelsen har, etter purring, gitt lav svarprosent.

4. RESULTATER OG RESULTATVURDERING

4.1 Resultater

Etter gjennomføringen sitter vi igjen med noen resultater basert på den gruppen som for tiden er ansatt i disse tre virksomhetene.
Etter tre forelesninger i opplegg 1 som er basert på et snitt på 3,8 personer per gruppe, døve og hørende, sitter vi igjen med en gjennomsnittsbesvarelse på 62,87 % riktig besvarelse i døvegruppen mot 79,23 % riktig besvarelse i hørendegruppen.
Etter fire møter i opplegg 2 som er basert på et snitt på 3,5 personer pr gruppe i besvarelse, døve og hørende, sitter vi igjen med et gjennomsnitt på 58,99 % riktig besvarelse i døvegruppen, mot 80,88 % riktig besvarelse i hørendegruppen.
Totalsnittet gir oss da:
Opplegg 1 og 2 basert på tre forelesninger og fire møter med en snittdeltagelse på 3,65 personer per gruppe, døve og hørende, sitter vi igjen med følgende tall:

Riktig besvarelse i prosent pr gruppe:

Døvegruppen:	60,93 %
Hørendegruppen:	80,05 %

Resultat av spørreundersøkelse til alle døve tolkebrukere i målgruppa.

1. Egne forberedelser:

Hva kan du gjøre i forkant av en forelesning eller et møte for at utbyttet skal bli best mulig for deg?

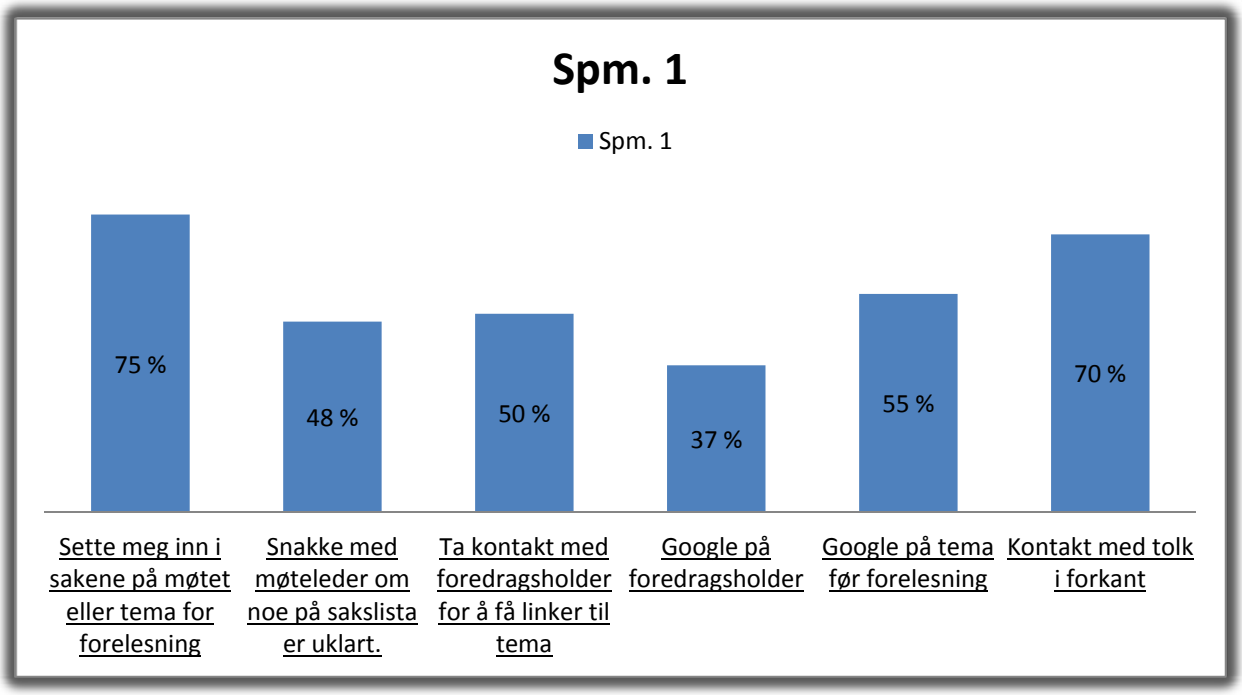

2. Samarbeid med foredragsholder/møteleder:

Hva kan du som døv tolkebruker informere eller samarbeide med foreleser eller møteleder om på forhånd, slik at tilrettelegging og utbytte blir best mulig?

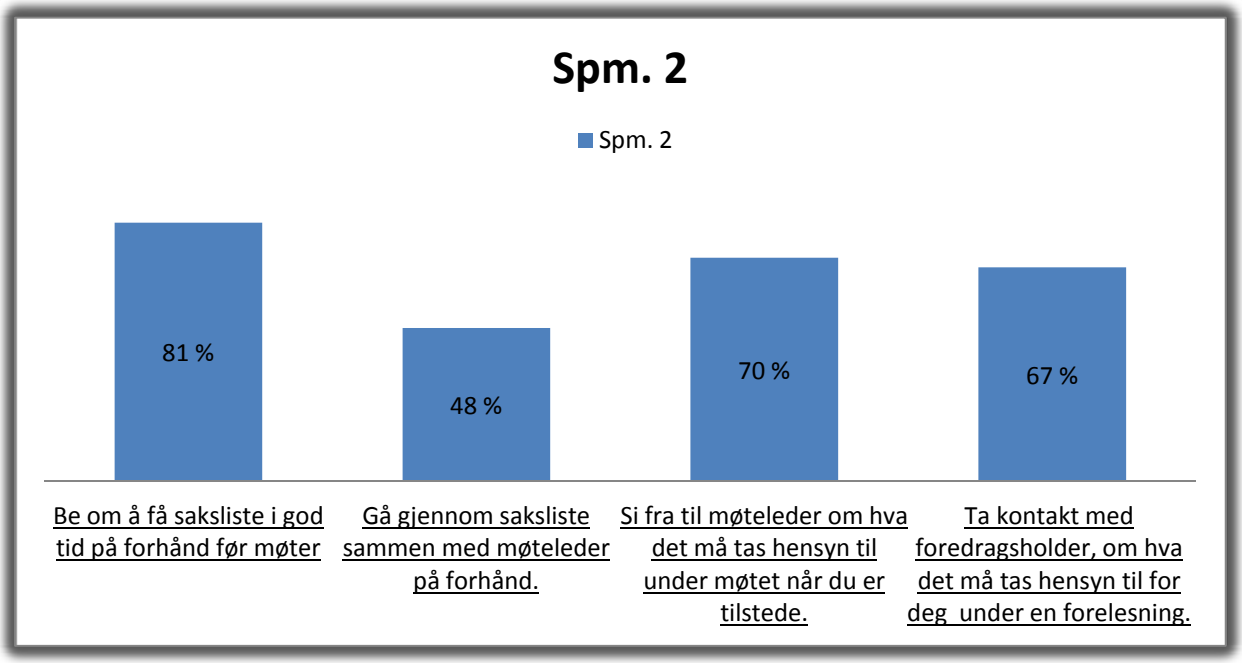

3. Om ordstyrers rolle på møter:

Hvordan skal en ordstyrer lede et møte slik at det blir best mulig utbytte for døve deltakere?

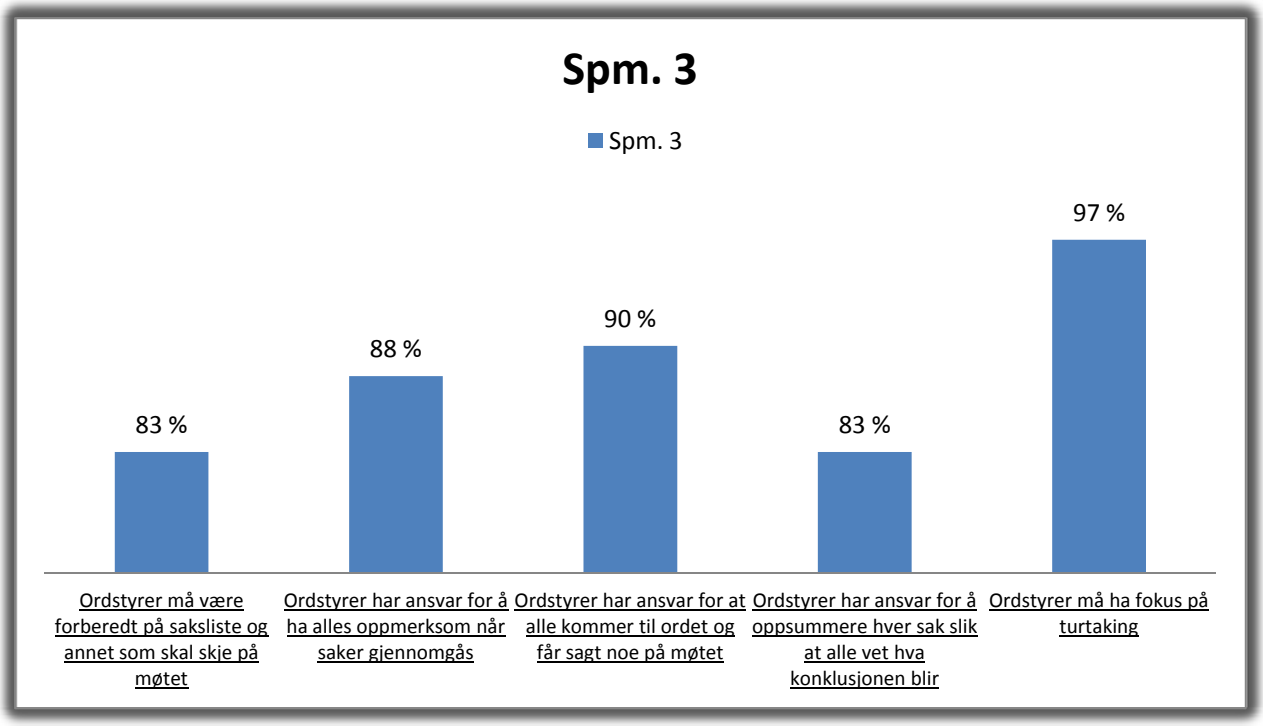

4. Hva er viktig for at et tolket møte/en forelesning skal fungere best mulig for deg?

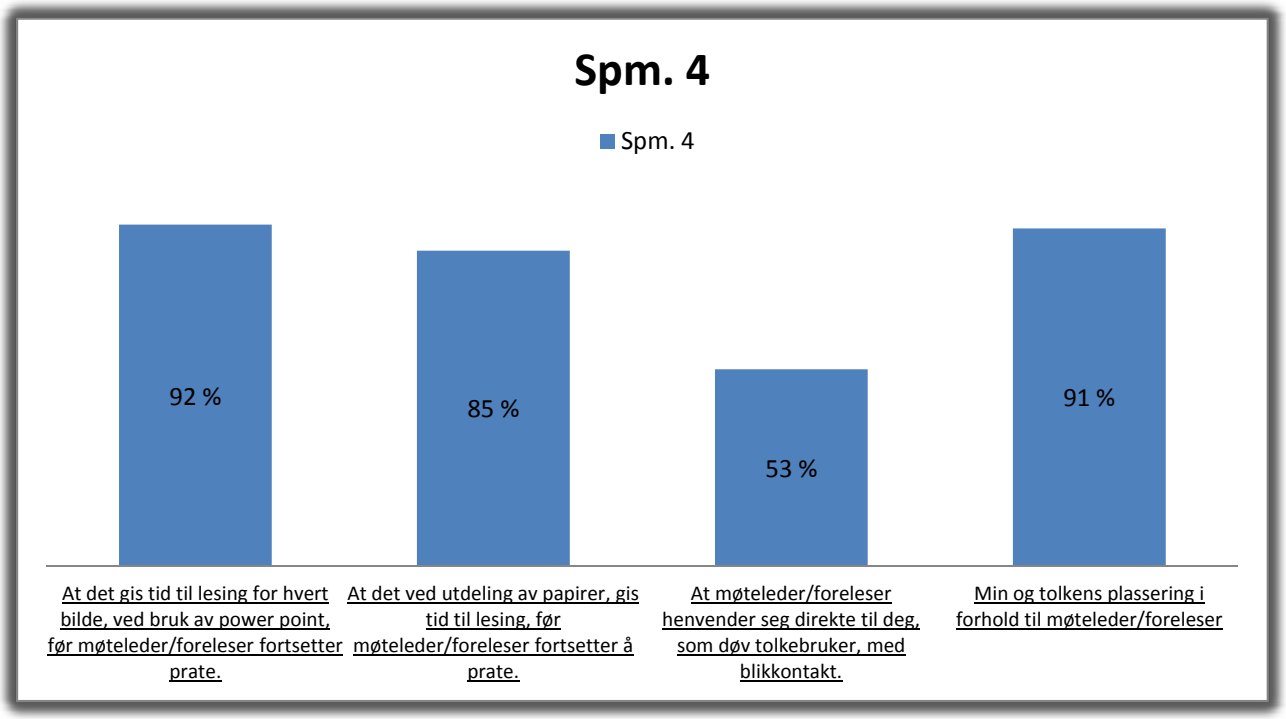

5.Andre momenter du mener er viktig for at møter/forelesninger skal bli så optimal som mulig.

Oppsummering av svar fra deltakerne:

- ✓ Plassering nær tolk og godt lys
- ✓ At tolk og møteleder/foreleser forbereder seg godt sammen
- ✓ Det skal ikke bare være tolk som tilrettelegger, men også døve selv
- ✓ Foredragsholder må gjøres oppmerksom at døve trenger flere pauser, ca. etter 45 min. Gjerne små pauser.
- ✓ På forelesninger kan det være lurt å samarbeide med andre; man kan spørre om å få lese andres notater for å sikre at man har fått med seg alt.
- ✓ Om ord og begreper er ukjent kan man spørre andre deltakere på forelesning eller spørre foreleser.
- ✓ Viktig at folk ikke går eller står mellom tolk og foreleser
- ✓ Det bør ikke være tidspress under møter eller forelesning
- ✓ Det må gis god tid med hensyn til både tolk og bruker, det blir da mer behagelig å følge med i foredrag
- ✓ Fysiske rammer - gode lysforhold - god oversikt. Unngå rom med søyler.
- ✓ Bruker og tolk må avklare i forkant om tegn som skal brukes til nye begrep/ord.

4.2 Resultatvurdering

Hvordan kan gode forberedelser til et foredrag eller et møte sikre et godt utbytte for døve tolkebrukere?

Hvis undersøkelsene i prosjektet viser at det er en forskjell, er det da noe vi kan gjøre i forkant for å forbedre dette? Kan den enkelte døve deltaker gjøre noe i forkant av et møte/forelesning når det gjelder forberedelser, f.eks. få satt av tid til forberedelser? Kan vi lede møtene på en annen måte? Kan vi informere forelesere, som ikke har kjennskap til døve, bedre i forkant slik at tilretteleggingen blir optimal?

I problemstillingen spør vi om forberedelser kan sikre godt utbytte for døve tolkebrukere. Hvilke resultater sitter vi igjen med i prosjektet? Vår første målsetting var å undersøke om døve tolkebrukere sitter igjen med samme informasjon og samme viten som hørende kollegaer etter en tolket forelesning/møte. Vi ser at resultatene viser at det er en forskjell i utbyttet i de to gruppene som har vært med, døve og hørende (pkt.4.1, resultater).

I vår utprøvingsdel har vi gjennomført tre tolkede forelesninger og fire tolkede møter i de bedriftene der målgruppa vår er ansatt. Det er på dette grunnlaget vi har kommet fram til de resultatene som vi presenterer i denne rapporten(pkt. 4.1).

I aktivitetsplan, opplegg 1, får tolkebrukerne sendt ut manus til en av forelesningene for å kunne forberede seg. Vi kan ikke se at det har hatt noen innvirkning på resultatene, når vi sammenligner med de andre forelesningene.

Vi kan ikke si noe om årsakene til det resultatet vi legger fram her. Det har vi ikke noe grunnlag for. Vi har kun funnet ut at det faktisk er en forskjell i hva en døv tolkebruker og en hørende sitter igjen med etter en tolket forelesning/møte i vår undersøkelse. Vi kan heller ikke si noe om at dette resultatet er representativt for andre tilsvarende arbeidsplasser. Det vi kan si noe om er ved å legge fram resultatene av en spørreundersøkelse om tilrettelegging ved arrangering av forelesninger/møter som vi foretok i hele målgruppa for prosjektet. Der kan vi lese hva tolkbrukerne mener er viktige momenter for at utbyttet for dem skal bli så bra som mulig. Det er også utgangspunktet for en brosjyre som vi har utarbeidet som vi kaller Veileder, og som er svar på vårt andre hovedmål i prosjektet. Denne målsettingen var å utarbeide retningslinjer for forberedelser i forkant av tolkede forelesninger/møter, slik at vi som bedrifter hele tiden er bevisst på god tilrettelegging. Dette vil kunne ha verdi for alle ansatte i bedriftene, og ikke bare døve tolkebrukere.

I evalueringer fra de som deltok i gjennomføringsdelen ser vi også at forberedelser er et viktig moment:

"Jeg kunne forberedt meg bedre, lest gjennom sakene på forhånd" og

"Å være forberedt. Delta aktivt."

Hvilke konsekvenser gir så de frambragte resultater?

Vi kan stille oss spørsmålet om hvor gode vi er til å tilrettelegge forelesninger og møter på våre tospråklige arbeidsplasser i dag. Hvor ligger ansvaret for forberedelsene? Er det bare arrangørene av møter/forelesninger, eller har kanskje den enkelte deltaker også et ansvar for forberedelser og at gjennomføringen blir best mulig?

På en avdeling i en av våre bedrifter har det vært bevissthet rundt dette med gjennomføring av møter. Vi har fast ordstyrer og fast referent. Vi bruker intranett på pc og lerret på vegg slik at alle følger med på det som blir skrevet inn i referat. Vi har felles fokus på møtene og alle vet hvor de skal hente informasjon i etterkant av møtene og for å oppdatere seg til neste

møte. Det er et eksempel på å prøve å tilrettelegge best mulig. Men det krever også at deltakerne i møtet er sitt ansvar bevisst for å ta til seg den informasjonen som blir gitt, og å gi beskjed dersom noe er uklart.

Vi ser også i spørreundersøkelsen til målgruppa at forberedelser i forkant er noe de mener er viktig som;

"Å sette meg inn i sakene til møtet eller tema på forelesning" og

"Be om å få saksliste i god tid før møter".

Kan disse resultatene og svar på spørreundersøkelsen så være et grunnlag for spørsmål eller oppfordring til de involverte bedriftene om å sette av forberedelsestid til deltakerne i prosjektets målgruppe?

Dette er noe vi kan ha fokus på framover. I mange tilfeller er vår hverdag travel og det er ikke alltid man får sakslister i god tid på forhånd, eller får god tid til forberedelser før et møte. Man kan være opptatt med andre arbeidsoppgaver helt fram til man skal inn på møtet. Da blir i tillegg ordstyrers rolle i møter underveis av stor betydning. Vi ser at svar som;

"Ordstyrers ansvar for alles oppmerksomhet når saker skal gjennomgås" og

"Ordstyrers fokus på turtaking"(se pkt.4.1 resultater spørreundersøkelse),

får høy score i spørreundersøkelsen. Andre momenter som at det gis tid til lesing ved bruk av power point og ved utdeling av papirer, før foredrag/møte fortsetter, er av stor betydning for døve. Hørende kan ha blikket festet på power point bildet og samtidig høre hva foreleser sier, mens døve må velge, enten se på bildet eller på tolken. De vil da alltid måtte velge bort noe informasjon hvis man ikke venter noen sekunder med å fortsette.

Vi kan ikke se ut fra våre observasjoner at det er noe der som spiller inn for resultatet. Den eneste tilbakemelding vi fikk fra leder i en bedrift var at enkelte deltakere var mer skjerpet enn vanlig og at deltakelsen på møte/forelesning var større enn vanlig når vi gjennomførte prosjektet.

5. OPPSUMMERING/KONKLUSJON/VIDERE PLANER

5.1 Oppsummering.

Første resultatmål er utgangspunktet for prosjektets oppstart.

- *Prosjektet har som mål, å undersøke om døve tolkebrukere sitter igjen med samme informasjon og samme viten som hørende kollegaer etter en tolket forelesning/møte.*

Årsaker til de resultatene som foreligger i prosjektet har vi som sagt i resultatvurderingen(4.2) ikke kunnet gått inn på. Da måtte undersøkelsen ha vært av en helt annen karakter.

I vårt andre resultatmål har vi valgt å sette fokus på tilrettelegging.

- *Utarbeide retningslinjer for forberedelser for døve tolkebrukere, foran forelesninger, foredrag og møter, som er tolket. f. eks: filme noen eksempler på godt tilrettelagte foredrag. Som veiledning for foreleser.*

Som tiltak her har vi i valgt å gi ut en veileder som vi håper vi kan distribuere, også utover de bedriftene som har vært med i prosjektet.

5.2 Konklusjon

Vi har sett gjennom vår undersøkelse at det foreligger forskjeller i utbyttet for hørende og døve etter møter/forelesninger.

Vi mener dette er en viktig informasjon til de involverte bedriftene.

Deling av informasjon skal nå fram til den enkelte ansatte, uavhengig av om man er døv eller hørende, spesielt når man er ansatt i tospråklige bedrifter som de som omhandles i prosjektet. Det blir da snakk om et tett samarbeid internt i hver bedrift og det vil kreve en bevissthet om kontinuerlig fokus på tilrettelegging fra bedriftens side.

Vår konklusjon er ikke at tilrettelegging er den eneste løsningen her, men vi er klar over at det ligger et forbedringspotensiale her og ser det som et konkret utgangspunkt for forbedring.

5.3 Videre planer.

Som et konkret resultat av prosjektet er en veileder som tar utgangspunkt i svarene fra spørreundersøkelsen til alle i målgruppa. Veilederen inneholder punkter for forberedelser i forkant av og under møter/forelesninger. Vi vil distribuere denne, i første omgang i bedriftene som deltok i prosjektet, men også til vår søkerorganisasjon, NDF. Hvis vi ser at

denne veilederen kan være nyttig for oss, håper vi at den også kan videreformidles til andre arbeidsplasser som har samme problematikk som den som omhandles her.

Et mulig bruksområde er at døve som skal til forelesninger eksternt, kan informere forelesere i forkant, dersom vedkommende er ukjent med bruk av tolk og tilrettelegging for døve.

Vi vil også foreslå noen punkter til de involverte bedriftene til videre arbeid med prosjektets resultater som utgangspunkt:

- Bruke veileder fra prosjektet bevisst og øke fokus på tilrettelegging, evt. å foreta en ny undersøkelse, etter en gitt periode, om det har hatt noen effekt (gjelder de bedriftene som var med i den praktiske gjennomføringsdelen)
- Sette av forberedelsestid for døve i forkant av møter/forelesninger som en prøveordning.

Prosjektbasert arbeid er en effektiv og resultatorientert måte å jobbe på. Vi mener at gjennom dette prosjektet har vi fått forankret denne metoden godt i vår bedrift og at det har ført med seg mye nyttig læring og erfaring. Vi håper at dette er en metode vi som bedrift kan bruke i andre sammenhenger.

Vi vil avslutte med dette sitatet som er brukt mange ganger før, men fremdeles er gyldig. Vi mener det også har relevans i denne sammenheng.

”Hvis jeg sier ja til en annen persons språk,
har jeg sagt ja til personen.
Hvis jeg sier nei til et språk, har jeg sagt nei til personen,
fordi språket er en del av oss selv”.
Terje Basilier

6. REFERANSER/LITTERATUR

Litteratur:

Berge, Sigrid Slettebakk og Ragnheiður Karlsdóttir (2003). Tegnspråktolkens handlinger. Trondheim, Tapir.

Jareg, K. og Pettersen, Z. (2006). Tolk og tolkebruker – to sider av samme sak. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS

Kermit, Patrick (2001). Utviklingstrekk i tolkeprofesjonens yrkesetikk. Tolkeavisa: medlemsblad av og for tolker tilknyttet NFDD, Oslo. Publisert som kompendium ved HiST/ALT 2005.

Kermit, Patrick (2005): Å ville hjelpe uten å ville være hjelper. Publisert som kompendium ved HiST/ALT 2005.

Lomheim, S. (1998). Omsetjingsteori: ei elementær innføring. (2.utg.). Oslo: Pensumtjenesten

Malmquist, Ann Kristin og Mosand, Nora Edwardsen (1996): Se mitt språk! Språkbok - en innføring i norsk tegnspråk. Bergen: Døves Forlag AS.

Olsholt, Reidar og Falkenberg, Eva Signe, 1988: Kulturelt Døves vilkår og funksjon i det norske samfunn. Døves Forlag AS

Røkenes, Odd Harald og Hanssen, Per-Halvard (2009). Bære eller briste – kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker. Fagbokforlaget Vigmostad & bjørke.

Svennevig, Jan (2009). Språkligsamhandling – innføring i kommunikasjonsteori og diskursanalyse. Cappelen Damm AS.

Tolkeavdelingen ved Signo Rycon AS, Linda Stadshaug og Camilla Foote (2010) Opp med henda! Kommunikasjon på tospråklige arbeidsplasser.

Internettadresser:

http://www.regjeringen.no/nb/dep/ad/dok/nouer/1994/nou-1994-8/4.html?id=139443

http://www.tolkeforbundet.no/main/etikkutvalget

7. VEDLEGG

Vedlegg 1.

Resultater av gjennomføringsdel.

Opplegg 1, Tolkede forelesninger:

1.forelesning:

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	70 %
Døve	66 %

2.forelesning:

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	86 %
Døve	75 %

3.forelesning:

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	90 %
Døve	50 %

Totalt 3 forelesninger, deltager snitt 3,8 personer pr gruppe har svart.

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse, snitt:
Hørende:	79,23 %
Døve:	62,87 %

Opplegg 2, Tolkede møter:

1.møte:

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	73 %
Døve	43 %

2. møte:

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	83 %
Døve	63 %

3. møte

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	86 %
Døve	70 %

4. møte:

Deltakere:	Prosentvis riktig besvarelse:
Hørende	82 %
Døve	61 %

Totalt 4 møter, deltager snitt 3,5 personer pr gruppe har svart.

Deltakere	Prosentvis riktig besvarelse, snitt:
Hørende:	80,88 %
Døve:	58,99 %

Totalsnitt begge steder:

Forelesninger + møter= 3,5, deltager, snitt = 3,65 personer pr gruppe har svart.

Deltakere	Riktig besvarelse totalsnitt:
Hørende:	80,05 %
Døve:	60,93 %

Vedlegg 2.

Spørreundersøkelse til alle døve tolkebrukere i prosjektets målgruppe.

1. Egne forberedelser: Hva kan du gjøre i forkant av en forelesning eller et møte for at utbyttet skal bli best mulig for deg?

	Mindre viktig	2	3	4	5	Veldig viktig
Sette meg inn i sakene på møtet eller tema for forelesning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Snakke med møteleder om noe på sakslista er uklart	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ta kontakt med foredragsholder for å få linker til tema	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Google på foredragsholder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Google på tema for forelesning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakt med tolk i forkant	☐	☐	☐	☐	☐	☐

2. Samarbeid med foredragsholder/møteleder: Hva kan du som døv tolkebruker informere eller samarbeide med foreleser eller møteleder om på forhånd, slik at tilrettelegging og utbytte blir best mulig?

	Mindre viktig	2	3	4	5	Veldig viktig
Be om å få saksliste i god tid på forhånd før møter.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gå gjennom saksliste sammen med møteleder på forhånd.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Si fra til møteleder om hva det må tas hensyn til under møtet når du er tilstede.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ta kontakt med foredragsholder, om hva det må tas hensyn til for deg under en forelesning.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

3. Om ordstyrers rolle på møter: Hvordan skal en ordstyrer lede et møte slik at det blir best mulig utbytte for døve deltakere?

	Mindre viktig	2	3	4	5	Veldig viktig
Ordstyrer må være forberedt på saksliste og annet som skal skje på møtet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ordstyrer har ansvar for å ha alles oppmerksom når saker gjennomgås	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ordstyrer har ansvar for at alle kommer til ordet og får sagt noe på møtet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ordstyrer har ansvar for å oppsummere hver sak slik at alle vet hva konklusjonen blir	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ordstyrer må ha fokus på turtaking	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Hva er viktig for at et tolket møte/en forelesning skal fungere best mulig for deg?

At det gis tid til lesing for hvert bilde, ved bruk av power point, før møteleder/foreleser fortsetter å prate.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
At det ved utdeling av papirer, gis tid til lesing, før møteleder/foreleser fortsetter å prate.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
At møteleder/foreleser henvender seg direkte til deg, som døv tolkebruker, med blikkontakt.	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Min, og tolkens plassering, i forhold til møteleder/foreleser.	☐	☐	☐	☐	☐	☐

5. Andre momenter du mener er viktig for at møter/forelesninger skal bli så optimal som mulig.

Vedlegg 3.

VEILEDER.

“Hvordan kan gode forberedelser til et foredrag eller et møte sikre et godt utbytte for døve tolkebrukere?”

Side 1

Hva er viktig av forberedelser i forkant av møter for at utbyttet skal bli best mulig?

Før møtet:

- Kontakte møteleder og få saksliste på forhånd
- Kontakt med tolk i forkant – avklare tegn på nye ord/begreper

I starten av møtet:

- Plassering av døv deltaker og tolken – unngå at noen går i mellom, står i veien og lignende
- Gode lysforhold; godt lys på tolken og unngå motlys for den døve.

Under møtet:

- Viktig å etablere en ordstyrer som har fokus på og styrer turtakingen i møtet
- At det ved bruk av power point, gis tid til lesing for hvert bilde, før foreleser fortsetter å prate
- Ved utdeling av papirer, gi tid til utdelingen er ferdig og den døve igjen har blikket på tolken
- Ikke for lange økter uten pauser
- Hvis det er noe “usikkerhet”, avklar i pausen med både tolk og foredragsholder.

Side 2

Hva er viktig av forberedelser i forkant av forelesninger for at utbyttet skal bli best mulig?

Før forelesningen:

- Kontakte foredragsholder og få saksliste/agenda på forhånd
- Ta kontakt med tolk i forkant – avklare tegn på nye ord/begreper
- Plassering av døv deltaker og tolken – unngå at noen går i mellom, står i veien og lignende
- Gode lysforhold; godt lys på tolken og unngå motlys for den døve.

Under forelesningen:

- At det ved bruk av power point, gis tid til lesing for hvert bilde, før foreleser fortsetter å prate
- Ved utdeling av papirer, gi tid til utdelingen er ferdig og den døve igjen har blikket på tolken
- Ikke for lange økter uten pauser
- Hvis det er noe "usikkerhet" avklar i forkant og i pausen med både tolk og foredragsholder.